

No. 3.

22 OCT

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Ca colaborarea dlor: I. Agârbiceanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, I. Ciocărlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, Elena Farago-Falma, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, Horia P. Petrescu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

La paisprezece ani.

Băiatul lui Iancu Bălțeanu ieși pe gânduri dela școală într'o după-amiază limpede de început de toamnă. Așa-i zicea tot fundul mahalalei: »băetel lui Iancu Bălțeanu«. Îl urmăreau ochii mamelor și ai fetelor, căci eră gimnazier, și ea mâni-poimâni aveă să intre într'o slujbă bună; vorbeau în urma lui cu glasuri scăzute și despre maică-sa, nu de mult moartă, »care eră o femeetare blajină, Dumnezeu s'o iertes, și despre tată-său, om, care știă să trăiască și care nu lăsase să se scurgă anul și-și și aduse gospodina în casă. Cele mai ciudate amănunte se spuneau deseori despre gospodăria aceasta: lucruri de haz și întâmplări dureroase, dupăcum se spuneau despre toți vecinii și vecinele cari nu erau de față, când prietinė bune ieșeau pentru o clipă la porțiți, ori se strângeau într'un cerdac, ca să se mai răcorească, și »să mai afle ce se petrece în lume«. Lumea eră târgul de câteva mii de suflete; jumătate de târg adecă: cealaltă jumătate eră cuprinsă de grozava îngheșuală a locuințelor pitice și murdare, în care furnică nefericitul neam rătăcitor, o altă limbă, o altă viață.

Iorgu, băiat subțirel, bălănel de paisprezece ani, umblă cu ochii albaștri duși, în ziua aceea. Cele dintâi gânduri grele ale tinereții îl împovărau. Sui încet, prin liniștea de toamnă, printre căsuțe curate, ulița Ștefan-cel-mare. Intră în ogradă, acasă, — și un căne mare, alb, presărat peste tot cu puncte negre, stropit parcă cu cerneală, începū a sări cu prietinie în jurul lui. Încunjură domol cerdacul și grădinița din fața cerdacului, și pătrunse în casă pe dindos. În odăița lui bătea soarele: o odăița mititică în care abiă se puteă învărti, cămara cea veche.

În odăița asta începuse a ceti cele dintâi cărți cari-l turburaseră și cari-l făcuseră să privească altfel lumea, să se uite pe sus la colegii săi; cari-l făcuseră să încerce ochelari într'o vreme, să-și lase părul mare și să dobândească uneori o privire pierdută în mahniri.

Stătū pe gânduri un răstimp, așezându-și caetele pe prichiciul ferestrei; apoi își strecură în buzunar o cârticică, și ieși. Din bucătărie scoase capul o femeie, tânără încă, brună, cu ochi licăritori. Pe obrazul plin părea încremenită o ușoară mîrare: câteva șuvițe de păr cădeau neorânduite peste ochi, peste frunte.

»Unde te mai duci, Iorgule?« ... întrebă ea repede, și-și dădū la o parte, cu o mână, șuvițele de păr.

— »Mă duc să mă plimb puțin« ...

Ea părea nemulțămītă, dar nu zise nimic deocamdată. Un glas de copil începū să strige plângător îndărătură ei:

»Iaca, iar începe a plânge« ... vorbi ea; și intră în umbra odăiței joase. Glasul i se auzi scăzut, însă destul de lămurit.

»Taci din gură, puicule ... Iaca așa, taci din gură. Ce să faci? Dacă n'are cine te împacă cât de cât ... Eu cu treaba, — parcă pot să mă împart în zece?« ...

Copilul răcnea și mai tare, cu glas ascuțit, metalic.

»Taci din gură!« strigă femeia, aspru.

O undă de nemulțămire umblă prin pieptul lui Iorgu. Și se gândia, trecând prin livada mică, cu arbori neclintiți în lumina razelor piezișe.

Fiecare vorbă a mamei lui vitrege aveă un înțeles pentru el, un înțeles deosebit. Unde te duci? Asta înseamnă: de ce nu stai să faci ju-

cării copilului? — Copilul ei, pentru care plângea, pentru care se certă, pentru care eră în stare să bombănească cu nemulțămire și să stee bosumflată o zi întreagă. Iorgu își aducea aminte de zilele de iarnă, când stăteau la un loc, într'o odaie numai, ca să facă economie de lemne. Copilul, tânărul acela cu ochii mititei și cu obrazii bucălați, în fiecare clipă întindea mâinile și cerea o carte, un caet, un plumb. Iorgu își fereă lucrurile, — și îndată cucoana Lența își întunecă privirile; trântea un lucru pe care-l ținea în mână, trântea ușa, dacă avea să iasă afară.

»Ce-i, dragă? zicea cu nemulțămire Iancu Bălteanu, tatăl; și-și ridică obrazul aspru din condicile pe care le aducea acasă, dela biuro. Ce-i, frate? Iar nu mă lăsați dracului, aicea, să-mi văd de treabă?»

Cucoana Lența începea să bombănească. Iorgu cercă să puie altceva în mâinile întinse ale frățiorului; dar copilul își încrețea obrazul și cerea cu stăruință caetul. Îi dădea caetul. Și Jenică se așeză pe podele și începea să-l poarte în toate felurile, boțindu-l. Iorgu îl privea cu coada ochiului și o mânie abia stăpânită îi clocețea în piept. Dacă i l-ar lua — se gândea — ar începe furtuna: răcnete, chiote, și mânia lui Bălteanu, om morocănos, trecut de patruzeci-și-cinci de ani. Așa, tăcea, și cucoana Lența îl pândea știindu-l nemulțămît; iar el știa că ochii ei îl pândesc, și-și făcea amare gânduri, se innăbușea, ieșea afară, dădea dracului și caet, și tot...

La toate lucrurile acestea mărunte se gândea Iorgu. Ele au fost toată viața lui. Mâinile acelea ale lui Jenică, întinse spre el, cerând ceva în fiecare clipă, și privirile și bombăniirile cucoanei Lența, și capitulările lui necontenite, îl otrăviseră!

»Eu nu mai însemn nimic în casa asta!« se gândi Iorgu.

Ieși încet din livadă și apucă pe o ulicioară îngustă, care dădea în câmp, la marginea târgului. Pătrunzând în aerul răcoros al asfințitului, spre sămănăturile de porumb, pe marginea unui șanț de hotar, plin de ierburi înflorite, Iorgu își scoase încet cartea din buzunar, pregătindu-se să citească. Dar n'o deschise. Năvăleau gândurile; un plan îi cucerea mintea. Deși eră nelămurit planul, el îi umpluse toate ceasurile după-amiezii aceleia.

»Trebue să-i scriu tatiei o scrisoare«... șopti

el. — Repetă vorbele în gând: trebue să-i scriu. Și parcă-și luă vânt, parcă-și făcea curaj.

Trebue să-i scrie. De vorbit n'ar îndrăzni să-i vorbească tatălui său, — dar de scris trebuiă să-i scrie. Într'o scrisoare ar putea spune totul. — Ce să-i scrie? Ce să-i spue? — Toate suferințele, toate necazurile! răspundeă întrebării, gândul.

Iorgu se oprî, coborî în iarba hotarului și se așeză între flori pe marginea șanțului. Sta cu capu 'n piept și se gândeă, cu ochii duși, cu părul mare ieșind în neorânduială pe la tâmpile. Ce să-i scriu? se gândeă. Cum să-i spun? — Și scrisoarea se înșiră încet-încet înaintea ochilor ațintiți. — Să spun așa: Iubitul meu tată! Dela moartea mamei, viața mea a fost plină de suferinți. Mie mi-a fost dragă tare mama. Parcă mi s'a rupt sufletul când a murit ea. După moartea ei am făcut ș'o poezie; am cetit-o băeților în clasă... Mă gândeam noaptea la dânsa și vedeam că am rămas orfan. Ascultam vânturile vântului și bufnirile lui prin pod și cugetam că mama putrezește în pământ. Mă hotărăm să vorbesc eu mata din când în când despre dânsa, — dar niciodată nu luai vorba despre mama. Pe urmă a venit cucoana Lența în casa noastră. Dintru 'ntăiu eu mi-a părut rău; dar când a început a se fânge și a mă privi pieziș, atunci au început suferințele mele. Și dupăce s'a născut și Jenică, — n'am mai putut să rabd...

»Aici cum să spun?« se întrebă el. Închise ochii în strălucirile soarelui în asfințit, și-și urmă scrisoarea.

...Nu mai pot răbdă. Nu pot să fac un pas fără să-mi ceară o carte, un caet, un lucru, orice lucru ar vedeă la mine. Cucoana Lența răcnește și eu trebue să-l dau. Dacă ies deacasă, dumneaei se uită urât la mine. Mormăește, și ar vrea să stau acasă, să mă joc cu copilul. Dar eu am altele de făcut; eu am de scris, eu am de cetit... Și mă gândesc cu durere la mama... Alta eră viața în casa noastră, pe când trăia ea...

Ce să mai adaog? se gândi Iorgu înduioșat. ...Aș putea să adaog asta. Dragă tată! gândește-te la suferințele mele. De ce stai nepăsător și hursuz? nici nu vorbești cu mine, nici nimica, și toată vremea parcă ascuți de poruncile cucoanei Lența...

»Aici trebue să mă iscălesc«... murmură bă-

iatul. Dar îndată un vifor de gânduri îi risipi cuvintele scrisorii; și îndată i se înfățișă casa, cu tatăl său, care venea dela cancelarie necăjit, cu condicile, care se așeză fără o vorbă pe un scaun și ascultă tânguirile, veșnicile tânguiri ale cucoanei Lența. Și iată și Jenică, care întinde mâna și cere, și cere, ca un mic animal răutacios; cere și strică, cere și sfășie; cere și rupe; căci știe animalul cel mic și răutacios că el, Iorgu, trebuie să dea, trebuie să se dea învins. Altfel se ridică larmă în casă și prinde a urla cuconu' Iancu, prinde a tipă cucoana Lența! Deodată se vede în mijlocul suferințelor lui, Iorgu, și se gândește ca într'un fulger că animalul cel mic, cu ochii răi, care-l tiranizează, trebuie zdrobit! Trebuie zvârlit cu piciorul într'un colț. Iar cucoana Lența, când va sări, cu ghiarele întinse, când va cere să-l cuprindă și să-l zgârăie, trebuie înlăturată cu dosul mâinii, trebuie trântită la pământ, călcată în picioare! Atunci sare și cuconu' Iancu, — și el, Iorgu, întinde mâna și grăește cu glas întunecat: Acestea toate sunt pentru mama mea din mormânt! Trebuie să-l înfrunte cu ochii pe tatăl său, trebuie să fie crud, trebuie să-i spue așa, să-l facă a înțelege că pe moarta a uitat-o; că în casa ei, în patul ei, între lucrurile ei, în gospodăria ei, a adus o străină...

Se ridică în picioare atâtat. Parcă îl privea țintă, cu ochi aspri, cuconu' Iancu Bălțeanu.

Asfințea soarele în flacări, în aburi, între pădurile și munții depărtării. Câmpiile se întindeau liniștite în jur, până la marginea târgului, fără zvoană, fără aburire de vânt între frunzele-săbii ale păpușoilor. Iorgu se ridică, cu sufletul parcă înfricoșat, cu o hotărîre mare în clipa întâia, cu o hotărîre care începe a slăbi, a se clătina, a se turbură pas cu pas în clipele următoare; și din scrisoare tot mai puține vorbe duioase adună. Ca un fel de descurajare îl învăliuă, îl moleșea. Se întrebă acuma: Să scriu? să mai scriu oare? Și dădă cu desnadejde din cap, gândindu-se la suferințele lui din fiecare clipă.

Intră iar în livadă. Se apropie încet de casă, cu un aer de suferință, pe care-i plăcea să și-l iee câteodată, când trecea pe lângă porțile la care stăteau gânditoare fetele de pe ulița lui. Intră și 'n ogradă, și deodată se opri uimit. În casă, vniă larmă. Mai făcu doi pași și o auzi deslușit. Tună cuconu' Iancu Bălțeanu:

»Da' până când ai să-mi faci mutre, madamă? da' până când ai să-mi tot cânti de robii și de pălării? Da ce-s eu? rob? Am să te fac să intri în pământ înaintea mea, m'ai înțeles?, da' nu să gemi și să-mi urli în cap ziuă toată!«

Iorgu se opri uimit. Il înfioră glasul acela mănios, grozav de mănios. Și în tunetul lui, care urmă, nedeslușit acuma, dar cumplit, răzbăteau plânsetele cucoanei Lența și țipetele ascuțite ale lui Jenică.

»Mă duc! nu mai stau o clipă! mă duc în lumea mea!«... răcnea femeia — și i se apropie parcă glasul. Iorgu o văzu într'un falfăit de fuste, repede, cu copilu 'n brațe, — un copil înmulțit, schimonosit, care dădea ca o caracatiță din mâni și din picioare.

»Unde te duci?«

Și cuconu' Iancu răsări deodată din umbra săliței. O cuprinse scurt de umăr, ș'o întoarse. Copilul se prăvăli din brațele femeii; apoi rămase singur, aproape de prag, în bătaia asfințitului, — pe când cucoana Lența, trasă în fundul odăii de brațele tari ale bărbatului, gemea în năbușit, stins, înfiorător.

Copilașul răcnea îngrozit, se grămădea după ușă, ca un puu de fiară. Apoi deodată văzu pe Iorgu și întinse mânuțele scurte, șovăind spre lumină, cu pași repezi, neregulați.

»Ce-i, Jenică? întrebă Iorgu, cu glas domol. Taci, nu te speria. Ești cu bădia!« Și-l mângăia încet pe căpșorul cu păr moale, auriu. În odăi zvoana contenise scurt. Cuconu' Iorgu Bălțeanu ieși pufnind des, întunecat și asudat. Trecu în grădină. Iar prin lumina scăpată răsări în săliță, gemând, cucoana Lența, cu părul împrăștiat peste ochi, zdrobită, strânsă în cătușe de o durere chinuitoare. Băiatul o privea, și deodată își aduse aminte de maică-sa. Își aduse aminte de larma, de gemetele înnăbușite, de spaimetele lui trecute, — și femeia ce înaintă încet spre el cu ochii în lacrimi, avea parcă ceva din durerea trecută a mamei lui. Ceva din dragostea, din mila pentru maica din mormânt trecu și asupra suferinții din fața lui. Nu-și da seamă; nu simțea nevoie să mângăie prin cuvinte, căci eră tânăr, cu plete, cu visuri și cu răz bunări de indeplinit; dar scrisoarea dureroasă o uitase, și întinsese »animalul cel mic«, ca să-l liniștească, cărticicia pe care o scosese din buzunar fără să-și dea seamă.

O lucire tremură asupra gândurilor lui; simțiri nouă descopereau, ca pe o taină, suferinți peste care o uitare timpurie așternuse pulbere.

Deodată își aminteă că tot așa, ca »animalul cel mic«, se spăimântă și el odinioară și urlă, pe când maică-sa gemea bătută în umbră.

Mihail Sadoveanu.

Un glas.

Și când în lumea asta largă
Ai prins a-ți întrupă ființa,
Tu, germen al viitorimei,
Spre ce te 'npinse năzuința? —
Spre ce ideal, când nu-s idealuri
În lumea vieții pământene;
Tu vierme conceput din patimi
Cu-o viață tremurată 'n gene.
În largul necuprins al firii,
Când existența ta nu poate
Ca să pătrunză abia cu mintea
În taina închegării a-foate,
La ce folos îți e menirea?
Stăpân al finei ce te poartă.
Spre care țel 'ți-'ndrepti chemarea.
Împins de-a pătimirii soartă?
— Să viețuești? . . .

— Ce nebulie! . . .

Dar înțelege că în tine
Sunt generații, mii și sute,
Ce-ar viețui; spre care bine?
Și când mai ști că 'n lupta vieții
Te războiești cu mii de patimi,
Ce dor ascuns te mai reține? —
În pala vântului te clatini;
Și năzuința ce te 'ndeamnă
De-a cuceri doar' o clipită

De mulțumire, e chimeră,
Iar stăruința ta, ispită.

Neant, sublimă 'mpărăție,
Cum minte nu-i să te 'nțeleagă,
Hotarul ți-l întinde 'ncoace
Și de cuprinsul tău ne leagă,
Și viață când n'a fi, nici moarte,
Și vremea când va fi tot una,
Să-și stingă soarele lumina
Iar printre nouri să cază luna.
Și globul-ăst' ce poartă umbra
Năpăstuiților ca mine,
Să-și piarză apa și fărâna
Și cu văzduhul să se 'nbine;
Iar milioanele de stele
Să arză 'n pară vâlvătae,
Și scrumul risipit în spațiu
Să-l prinză vântul în bătae
Pân' ce s'o pierde, s'o preface...
Și-atunci; atunci e plină pace!

— Voi cetitori în cărți și stele,
Voi cântăreți din vremuri bune,
Îmi glăsuesc, biet sceptic, gândul
De om pierdut în larga lume. —

C. Ardeleanu.

Semnele unei vieți.

M'am întâlnit c'un prietin după lungi și grei ani de luptă. Cărările vieții ne aruncară în două colțuri de țară, destul de ascunse și neumblate. Când ne-am văzut, la o gară, eră să nu ne mai cunoaștem. Eră schimbare de trenuri aci, încru-cișare de linii, și cum unul aveam să pornim într'o parte, altul într'alta, ne bucurarăm mult că va trebui să așteptăm vr'o două ceasuri și jumătate. Puteam vorbi în tihnă în restaurantul gării. Și câte nu gândeam noi c'avem a ne în-trebă și a ne spune.

Ne așezarăm la o măsuță în-tr'un colț, ne poruncirăm cina și de băut. Și domol, mirându-ne, ne spuneam întâmplări din via-ță, intimități, dorințe, planuri. Și nici nu ne-am putut da bine seamă, cum am trecut de în-grabă dela lucrurile ce ne inter-esau atât de mult, la o discuție ce putea fi susținută și de doi străini. Eu întăriam că viața ce va duce-o cineva, felul de traiu, caracterul cuiva în viață, nu se prea poate cunoaște din traiul lui de tânăr, din obiceiurile ce le are ca june. Unele puncte pot să rămână neșterse, dar peste tot, în lupta vieții, obiceiurile de mai înainte ale cuiva se schimbă.

Prietinul mă ascultă cu băgare de seamă. Ascultă și pildele ce le aduceam. Și când văzū că termin o undă ușoară de intristare, de dis-gust parcă, i se lăsă pe fața senină. Își apropiē scaunul mai tare de-al meu.

— Acum să-ți spun și eu o pildă, zise el. Tu mi-ai spus destule pentru întărirea convin-gerii tale. Acum eu am să-ți spun numai una, și cred că-ți va fi de-ajuns să vezi de care parte e dreptatea. Să vezi că sunt unele semne, cari pot fi numite semnele vieții pe care o duce cineva. Și să nu crezi că iscodesc ceea-ce-ți spun. E o istorie din părțile acelea de țară, pe unde băciuesc eu.

Tu l-ai cunoscut pe Victor Tomuș. Un an am fost într'o clasă cu el. Apoi ști că el a rămas repetent, noi am trecut mai departe. Tu ști cum

eră acela în școală, comod până la boală, până la boala urâtă a lenei. Ți-aduci aminte de vorbele celui mai bun profesor al nostru despre el: »mi-roasă locul după tine, măi, pui de prof ce ești«.

Și tu ști bine, că nu eră puiu de prof. Tatăl său un funcționar la judecătorie, cu salariu destul de neînsemnat, — cum arflasem în urmă — cu muncă pentru patru. Dar Victor Tomuș aveă, de-atunci, mult din tândălireă, din moliciunea lenoasă a celorce n'au muncit niciodată în viața lor. Pare că-l văd acum, în dormitor, cum se

întindea de fericit în pat, cum se cuibărea, oftând de plăcere, cum se sculă de umflat la față de mânie dimineața. Pentru el studiul eră lucru de-a treia mână. Înainte de toate trebuia să umble veșnic așa de curat, de nici o scamă să nu fie pe haina lui. Ghetele întinate nu le putea suferi, să fi fost și numai câțiva stropi. Și-ar fi schimbat de zece-ori pe zi încăl-țămintele să fi avut. Apoi nu treceau cinci minute și trebuia să vadă cum îi stă părul. Atăta pieptenat și periat, ca la omul acela, n'am văzut în viața mea. Dar vezi bine, pe atuncia noi nu puteam pătrunde în sufletul

unui om. Poate nici nu cercam. Eram convinși că toate acestea le face ca să atragă ochii domni-soarelor.

Pân' aici ști și tu, dar ceea-ce e nou, ur-mează acuma.

Tomuș bătrânul, tatăl lui Victor, a murit când feciorul său abia trecuse gimnaziul. Pensia, după plata lui, eră mică, nici pe trei luni destulă pentru o casă plină de copii mărunței.

Nevasta rămase desperată, îmbătrânită, bol-navă. Toată nădejdea ei eră acum Victor, sin-gurul copil pe care se putea sprijini.

Dar Victor Tomuș nu se gândia la așa ceva. El drept c'avea doi ochi ca și alți oameni, dar cu ochii aceștia, moleșiți acum par'că de rău-tate, nu se vedeă decât pe sine, și strămoarea, lipsa în care a ajuns dânsul. Gândurile, zbu-

Carpeaux: Bustul lui Alex. Dumas.

Boutet de Monvel: Vara pe malul Seinei.

ciumul femeii nenorocite, care eră mamă-sa, cele trei guri rămase fără pâne, ale fraților mai mici, pe el nu-l mișcau, nu-l atingeau, nu-i aduceau nici un gând în minte.

Mamă-sa așteptă să zică el ceva. Să facă un plan de luptă. Să-i deie o rază de speranță.

Dar Victor sta întunecat toată ziua. Dimineața se sculă târziu, cu greu, cu scârbă, își luă pantofii, se spală cel puțin o jumătate de cias. Își făcică frizura, fără să zică o vorbă. Se puneă apoi la masă așteptând să-i vină cafeaua. Pentru el trebuia să facă totul altcineva. El nu putea să-și închipe, că în sărăcia în care a rămas, e de lipsă să pună mâna pe ceva. Dacă s'ar fi întâmplat să nu-i fie curățite bine ghețele, ar fi fost gata să-i deie în cap slujnicei.

Ci dela o vreme n'au mai putut ținea slujnicea. Fiecare ban aveă o sută de locuri unde să fie pus. Dar pentru el eră tot una. Lui să-i vină mâncarea la ceas, și toate, așa, în rândul cel mai desăvârșit.

Se mânia și acum când nu eră ceva bine, strigă tare. Ai fi crezut că-i bărbat ce poruncește, un bărbat egoist, tiran. Și eră numai de 18 ani. Dar drept că părea îmbătrânit. Nu eră strop de sânge în fața lui, și unele zbărcituri se arătau pe la ochi și în jurul gurii. Eră așa întreg, cât eră, mai puțin de mijlociu, un tip ce respingea pe oricine.

Și mamă-sa așteptă în friguri să vadă ce gânduri va aveă Victor. Câteodată se apropiă de el duioasă, eră gata să-i zică ceva. Apoi tăcea iar. De multeori aveă în ochi-i priviri de dragoste, de respect par'că, față de fecior. Dar acesta n'o luă în seamă, n'aveă nici un gând, nici o dorință.

Într'o dimineață, după cafea, Victor, îmbrăcându-se, zise sec, cașicând ar fi vorbit din gât:

— Să-mi dai niște bani. E Septembrie, trebuie să mă duc și eu la universitate.

Femeia rămase deodată frântă de o spaimă mare. Ce putea să mai zică? Toate nădejtile ce și le puse în copil, sburară ca duse de vânt. Iată, el atâta știe să ceară ajutor dela ea. Nu înțelege el cum au rămas eu toții după moartea bătrânului? Și deodată-i veni un gând rece, ca un sloiu de ghiață. Soțul său când a fost să moară i-a spus:

»În băiat nu te răzimă. Eu îl cunosc. Și știu ce va face. Și pentru aceea mor eu neliniștit, și nu pot să-l iert«.

Și repede i se închegă o judecată.

— Ești un netrebnic, Victor. Ești un laș ș'un netrebnic, zise c'o desperare neagră feciorului, pe când acesta eșia, nepăsător, să-și facă plimbarea de dimineață.

Prietinii și cunoscuții familiei își puseră și ei nădejdea în Victor. Îl știau cum a fost până aici, dar erau convinși, că în lupta aspră și nemiloasă a vieții necăjite, ce va fi silit să o ducă, se va schimba.

Dar el își continuă viața fără griji, adormită par'că. Dormia regulat douăsprezece ciasuri noaptea, se sculă obosit; spălat și frizat, numai în vestă, își așteptă dejunul. Se lăsă apoi pe spatele scaunului și fumă două țigări una după alta.

Băgă de seamă un singur lucru: că mamei sale îi cade foarte greu, se bolnăvește când îl vede așa. Și Victor simțică atunci o bucurie, ori mai bine, o mulțămire răutăcioasă. De multeori cercă anume să-i facă sânge rău.

Eu o cunoșteam bine pe doamna Tomuș. O întâlneam adeseori pe drum, de multeori mă duceam la dansa acasă. O întrebam:

— Victor n'are de gând să s'apuce de ceva odată?

Femeea mă privică ca pe un dușman, ca și când eu aș fi fost Victor:

— Acela? Dar, domnule, acela-i mort, acela trebuie c'a început să putrezească.

Cercam să-i arăt posibilitatea de-a se schimba băeatul. Dar ea clătina cu tărie din cap »cică niciodată«.

Trecuse așa mai bine de-un an. Mici economii ce făcuse în anii din urmă cu penzia la olaltă, îi ajutaseră. Dar după un an se sleise tot, afară de pensia neînsemnată, și femeia ajunsă să fie

scoasă în drum. Dar când văzû că Victor nici acum nu face nimic, își strânse toată puterea ce-i mai rămase, și într'o stradă puțin umblată, în două odăițe cu chirie, deschise un atelier de cusut.

Victor ajunse spre greutatea tuturor oamenilor ce-l cunoșeau. Nime nu-l mai putea privi în vecinicile lui plimbări, fără nici un lucru, bătând ulițele.

Când se mută doamna Tomuș, Victor nu i-a ajutat la nimic, n'a pus mâna pe o mobilă, pe o carte, ci — înmănușat — eși la plimbare. Spre seară, când gândi că totul e gata, se trase încet, ca un făcător de rele, până ajunse la noua locuință.

Dar doamna Tomuș, înfuriată, îl întimpină în prag:

— Acum să faci bine, domnule, să nu mai intri aici. Dacă ești vrednic, te poți ajuta singur, dacă nu, las' să te prăpădești ca un ficălos.

Și el, întâiadată, atins de cuvintele ce veniau dela mamă-sa, se întoarse, și, cu capul plecat, zgulit, ca un câne plouat, o luă de-a lungul ulițelor.

Ajunse acum cu adevărat într'un hal, de trebuia să-și schimbe caracterul, viața lui, silit de împrejurări. Așa e teoria ta, dragă prietene, așa credeam și eu atunci. Dar n'a fost așa. Se vede că sunt unele porniri cari ies la iveală din cea mai fragedă vârstă, unele însușiri ce rămân aceleași, oricari ar fi împrejurările; unele semne, cari se pot numi cu adevărat semnele vieții. Nu la toți oamenii, bineînțeles. Dar eu așa mi-am făcut judecata, că semnele acestea din tinerețe nu mint niciodată la cele două clase de oameni, cari sunt mai depărtați unii de alții: La oamenii mari — și la secăturile neamului omenesc.

Și tu vezi bine că acest Victor Tomuș e una din rușunile, nu din gloriile omenimii.

Victor Tomuș, în sara aceea încă, și-a adus aminte că are o rudenie depărtată, ce sta cale de-o jumătate de oră dela orașelul nostru. Incă în sara aceea a fost acolo. Mici negustori, ce țineau tăbac, sare și alte mărunțișuri, erau rudele acestea ale lui Victor. Le-a părut bine ca de un lucru mare, de sosirea tânărului domn, care, iată, a venit să-i mai vadă și pe ei.

Boutet de Monvel: Iarna pe malul Seinei.

În urmă însă, au plătit scump bucuria de-o clipă. Căci ce crezi tu, câtă vreme a stat pe capul lor acest Victor Tomuș? Trei ani de zile, încât bieții oameni îmbătrâniseră sub greutatea comodității și lenevirii lui. Căci și-a ales bine oamenii. Se șfiau să-i zică ceva împotriva, ori să nu-i împlinescă o dorință. Eu nu mint când îți spun că pentru acest singur putregaiu, bieții de ei au cheltuit mai mult ca pentru susținerea întregii lor familii.

Căci el, simțindu-se odată la căldură, începû să-și întinză ghiarale tuturor slăbiciunilor sale. Fumă numai tutun fin, umblă numai în vestiminte elegante, îi trebuiau mâncări alese. Pentru ochii rudeniilor, din când în când, mai răsfoia prin vr'o carte, să-și adeverească îndreptățirea șederii sale aici: că se prepară pentru un examen.

Acești trei ani au fost cât trei veacuri de chinuri pentru rudeniile acelea depărtate. În urmă Victor Tomuș, după ce a zăcut șase luni de rărunchi, s'a mutat în pământ să-și continue putrezirea începută în viață.

În vremea din urmă vorbisem și eu într'un rând cu el. Eră la față ca un pufaiu ce dă în coacere. Dar se vede că pe-atunci eră scălciat puțin la judecată. Căci vorbea de averi mari ce va câștiga nu peste mult, de o parte strălucită ce va face-o în căsătorie.

Vezi tu, prietene, în omul acesta nimic nu s'a schimbat, de când a fost copil mic, — orice a venit peste dânsul. Dar în sfârșit, să-i dăm pace. Pentru mine e o greutate să mă gândesc la omul acesta. Ți-am povestit de el, dragă Petre, numai să vezi că sunt semne timpurii, cari arată ce se va alege din cutare ori cutare în viață.

Prietinul tăcû, și ființa grea, ca de un parazit urias, grețos, părea că ne-apasă.

Târziu începurăm a vorbi iarăș, domol, despre

alte lucruri, trecute și acestea, dar pline de înduioșare unele, de avânt altele.

Vremea trecu grabnic și ne mirarăm când sună de plecare.

Ne-am despărțit, după o grămadă de ani, acum poate pentru totdeauna.

Și când m'am urcat în tren, mi se părură că mă urmărește umbra putredă a lui Victor Tomuș.

I. Agârbiccanu.

Cobzarul.

Pe-o culme stă palatul tău în zarc,
Perdele la ferești, ți-atârână norii,
Depart, jos, săltându-și călătorii,
Să sbuciumă nețărmarita mare.

Pe malul ei mă odihnese de cale,
Picioarele-mi sunt grele, vântul bate,
Și haina zdrențuroasă n'are spate;
Prin negari văd lumina casei tale.

Pierdut, mă uit în zarea depărtată,
La tine, sus, e primăvară 'ntrana,
Sub ochii tăi de sine cântă strana —
Am stat și eu în pragul tău odată.

Urcasem culmea până sus la tine,
Am îndrăznit în ușa ta să bat,
Mi-ai zis: „străine, cântă” și-am cântat;
Iar când mi-ai zis: „iubește-mă străine”

Cum îmi plecam, cântând, spre cobză fața,
Am tresărit: „cântarea mea-i iubire”
Și ți-am cântat, nebun de fericire,
Pân'ce-a ieșit din negari dimineața.

De-atunci au trecut ani. O, zeitate!
În veci frumoasă, tânără minune,
Tu ai rămas; — cântarea mea apune
M'am potignit la calea jumătate.

Aceleași stele-mi licăresc senine,
Pe drumuri albe bate-aceeaș zarc,
Se sbuciumă nețărmarita mare;
Nu pot areă, coboară-te la mine.

Mi-e trupul greu și mâna obosită,
Îmbracă-mă 'n cămașă azurie
Și-mi încălzește inima pastie —
Înviorează cobza ruginită.

Maria Cunțan.

Mamei.

Din calea mea lungă, pustie,
Simt sufletul tău cum mă chiamă,
La casa cu flori în fereastă,
Diuoasă și scumpa mea mamă.

Privirea-mi ridic atunci tristă
Spre mult depărtata mea țintă,
Ce-atât de frumos strălucește
Și-atât îmi apare de sfântă...

Trudit, azi opritu-mi-am mersul
Că stâncile drumul îmi curmă.
Întoarce eu nu pot... pierdut-am
Cărarea lăsată în urmă.

Din calea mea lungă, pustie,
Durerea-ți zadarnic mă chiamă,
La casa cu flori în fereastă
A 'ntoarce, eu nu mai pot mamă.

Cluj, 1908.

Nicolae Brătianu.

Cărbunarii din Elimba.

La Litora, marea face un neg, unde vânturile tac, apele dorm, iar corăbiile par niște uriașe stânci albe, incremenite de veacuri pe luciul mării.

De aci, Olimpul se îndoaie în maluri sterpe, se fărâmiceste în colțuri ascuțite și urcând spre culmile cerului, înțepă văzduhul cu brazii săi înalți, atârnați

de grumazii stâncilor, cu vârfulurile colțuroase, ale prăpăstiilor, cu stâncile sale drepte, gata să se desprindă din trupul muntelui și să se prăbușească deasupra satului din vale.

La Litora sosesc corăbiile ce-au cutreerat Archipelagul și au poposit dealungul porturilor din Anatolia; sosesc uneori vapoare noi, ce se abat din drum, ca să-și încerce pinnitele nesățioase, cu cărbuni făuriți în scorburile Olimpului, cu buturugi desgropate din locuri unde odinioară creșteau păduri nepătrunse, cu pești dulci, vânați în larg de pescarii Greci și cu țesături lucrate de mâinile dibace ale fetelor.

Satul e ghemuit la poala Olimpului, casele sunt lipite, crescute parcă din talpa falnicului munte, iar în fața lui, un câmp de nisip, ce se înecă în mare, îl leagă cu nețârmuritul.

Cărări șerpuitoare, ascunse vara de îngrămădirea buruienilor și iarna de învălișul zăpezii, cotesc la spatele satului, printre niște pomi strămbi și târându-se la picioarele stâncilor, isbucnesc în inima muntelui, de unde se pierd

departe, o jumătate zi de mers cu asinul, în jurul caselor cărbunariilor.

Aci, năvala muntelui e mai potolită. Tot mai găsești șesuri largi, răsfățate pe spinarea vr'unei stânci uriașe, povârnișuri line, cărări domoale, și adeseori vei auzi gâlgâitul izvoarelor, sau murmurul gârlițelor ce se

pierd în cineștie ce gură de sub pământ.

Răslețite printre fagi mărunți, colibele cărbunariilor își duhnesc necontentit fumul, cătră cerul posomorit și revarsă parcă, un pic de viață, în uriașa adormire a întregii firi.

Glasuri calde sparg adeseori tăcerea de ghiată, îndemnări grăbite, frânturi de cântec sau zgomotul buturugilor ce se prăvălesc în prăpăstiile albe.

Uneori, văile vuiesc prelung, — semn că undeva, departe, s'a prăbușit vr'o cocoasă de zăpadă, vr'o stâncă de ghiată — și atunci, o tresărire de teamă trece prin piepturile vietăților din munte, catării se cutremură ca de o presimțire tristă, glasuri înăbușite se stârnesc în colibe, jumătăți de vorbe înmărmuresc pe buze — și liniștea coboară iar, alungând ceața din ochi, norii de pe frunți.

Ninsese toată ziua. Ninsese potolit, ca o poveste bătrânească ce curge domoală, blândă, adormitoare.

Pe înserat, o rățacire de vânt se abătă pe

Boutet de Monvel: La «cocodette!»

deasupra bordeiului lui Andrèa și grămădind câțiva saci de zăpadă pe zidul dinspre coastă, vesti pe cei dinăuntru că au de furcă în noaptea aceea.

— Ehei, să știți că anul cel nou e pe- aici! șopti de colo Mito, un flăcău cu spatele cam adus.

Iar ceilalți oaspeți, clătinară capul voinicește, parc'ar fi zis:

— Să vie!

Într'un târziu, vânturile se înrăiseră pe-afară. Zbucniri repezi, mănioase, bubuituri surde, aduse dinspre celalalt cap al muntelui, răsunau din vreme în vreme.

Coliba troznă din toate părțile. Cărbunarii își frecau mâinile, mulțumiți de flacăra ce se războia cu șuvițele de vânt, rătăcite în horn.

Lumina focului bătea pe obrazuri și le făcea să strălucească. Ochii vii, jucau pe sub genele stufoase, în licăriri de fericire.

Strânși în jurul mesei pitice, cocoțați turcește, pe glesne, cei cinci bărbați se uitau unul la altul, ca și cum nu s'ar fi văzut de cine știe câtă vreme. Și între ciocnirile de pahare, între urările de noroc, fiecare cercetă pe celalalt, descoperind o nouă trăsătură sub ochi, o nouă gropiță la colțul gurei ori deasupra mustății.

— Bre, Barba-Costa, să mă ierți, da' parcă nu mai ești dumneata! Iassu, Barba-Costa. Parcă ești altul. De când ți-ai ras barba și te-ai spălat, semeni cu un unchiu al meu; să trăiești, Barba-Costa... și la anu, să dea Dumnezeu să ne cinstim la Crușa, în satul dumitale!...

Iar celalalt, înduioșat de amintirea satului, și cam amețit de vinul ce-l supsesse din ploscă, strigă:

— Fraților, om mai bun ca Andrèa nu găsești în toată pădurea... Să-ți trăiască nevasta și copiii, Andrèa... Ai copii?

— Am Barba-Costa, am doi!...

— Să-ți trăiască, Andrèa, și la anu, să te-ajute Sfântu-Vasile și să te vezi acasă... De unde ești, kir Andrèa?

— Din Prezven, lângă Bitolia.

— He, să te văz la Prezven... Da zău, și dumneata, parcă nu mai ești cel de ieri. Uite, dulamaua aia nouă și fesul te schimbă. Parc' ai fi un nepot al meu, zău așă; să trăiești...

Ceilalți trei, ascultau și se mirau. Și lor le părea că fiecare s'a schimbat. Nu mai erau mâinile negre, fețele păroase, pletele lungi și încăl-

cite, fesurile unsuroase, hainele sărace de până acum. Întineriseră toți cu câțiva ani. Barba-Costa barem, cu obraji rotunzi și rumeni, cu ochii verzi, sclipitori, parcă nu mai purtă trei sferturi de veac, pe umeri.

Doar părul cărunț, pieptănat cu grijă, cum numai la zile mari îl pieptănă, și câteva încrețituri în jurul ochilor, îl mai îmbătrâneau. Încolo, nu s'ar fi dat pe toți flăcăii din colibă.

Se găsiseră, câteva luni înainte, pe o corabie ce se oprise la Salonie.

Plecați după noroc, spre Morea, cei cinci bărbați se împrietiniră repede și cum unul din ei, Andrèa, avea colibă în munte, la Elimba — cum îi ziceau ei — hotărîră și ceilalți patru să se ducă acolo.

Încărcară în toamna aceea multe corăbii ce veniau la Litora. Ardeau saci de cărbuni mai mulți decât ceilalți, munceau toată ziua, iar noaptea, doborîți de oboseală, adormeau în bordeiele lor de lemn, ca să înceapă iarăși munca spornică, a doua zi.

Vorbeau puțin și atunci în treacăt. Se întâlneau rar în jurul mesei. Când coborau în port, plecau numai doi, cu asinii încărcăți și se întorceau seara târziu, fără să se privească mult, vorbindu-și numai despre cei lăsați acasă, de frații mici, de copii, de mamele lor bătrâne.

Așteptau cu răbdare să treacă zilele, lunile, adunând bani, trimițând acasă, gândindu-se necontenit la vremea când vor fi înapoi și muncind cu dragoste, ca pentru îndeplinirea unei sfinte datorii.

...Și, în noaptea aceea a anului nou, când vântul gemea deasupra lor, când o iubire nesfârșită îi cuprinsese unii de alții, când focul și vinul îi umpleau de bunăvoie, în clipele acelea simteau și mai mult cum le moaie inima dorul de-acasă și nu odată se plânseseră fiecare, că fumul le umezește pleoapele.

Când cea din urmă ploscă de vin eră pe sfârșite, Barba-Costa începă să le povestească din tinerețea lui.

Apoi, când se încălzi bine, îi veni pofta să ureze an nou și la vecini. Proptindu-se de tovarășii dealături el se ridică greoiu, își desmorti picioarele și clătînându-se, porni spre ușă.

— Lasă Barba-Costa, că s'or fi culcat... Nu

mai deschide ușa — se rugă un bărbățel care se tot văitase de frig.

— Ba nu, mă rog — îngână Barba-Costa. Ce, ei nu sunt creștini? Asta acum! Ei nu sunt oameni? Să le urăm și lor!...

Și ieșind afară, el lăsă ușa deschisă și începî să strige. Glasul bătrânului abia putea să birue urletele vântului. Prin volbura ninsorii, se deslușea, departe, o lumină roșcată, iar dintr'acolo, când și când, vântul aducea picături de cântec și adieri de tambură

La glasul bătrânului, răspuse o lumină mare, ce spintecă depărtata mogâldeată și un chip de om se arătă în pervazul de lumină.

— Ce e? parc'ar fi zis un glas, neliniștit, dintr'acolo.

— La mulți ani, băieți; anul nou cu bine! răspuse Barba-Costa, cercând să închine cu plosca.

Iar de dincolo, încurcate, unele mai puternice, altele aproape stinse, vântul aduse câteva vorbe:

— Aha!... Noroc... Cu bine...

Chipul pieri și lumina se închise.

Barba-Costa își roti privirile 'mprejur.

Se îngrozî. Îi părea rău că a părăsit căldura

Brâncuș: Bustul unui tânăr.

Brâncuș: Bustul unui copil.

focului. De jur împrejur, nămeții ridicaseră alți munți, cu chipuri ciudate, părănd aci niște lupi uriași, aci biserici cu clopotnițe pleoștite.

Prin ceața ce-i învăluia privirea, bătrânul cărbunar deosebi o namilă albă, ce spânzura de-asupra, — cotul de stâncă ce adăpostește coliba și, pe care se grămădise parcă, toată zăpadă din munți.

Barba-Costa se cutremură și întorcând repede capul intră în colibă.

Aci, tovarășii moțâiau.

Unul adormise de-abinele. Bătrânul se culcă și el, dar nu putea dormi. Liniștea din odaie, răsuflările ușoare ale tovarășilor, pâlăpăitul slab al focului — toate astea, închise în vijelia cumplită ce sbuciumă firea, îl făceau să stea treaz, cu inima bătând, cu sufletul întunecat de o presimțire tristă.

Târziu de tot — pleoapele i se strânseseră și fruntea i se întinse. Adormise.

Urgia de-afară nu mai contenea. Oftări nebune, glasuri ce chiamă ajutor, urlete de răzvrătire, lătrături prelungite de lupi aduceau vânturile, și zgomotul creștea din clipă în clipă. Stâncile se clătinau din temelii, și parcă râuri nevăzute ar fi năvălit din matca lor, rupând zăgazuri, bubuind în cădere, spumând grozav — așa se zbuciumau văile și munții.

În coliba lui Andrèa dormeau toți; dincolo, vecinii nu-și isprăviseră încă vinul și închinau mereu.

Câțiva jucau cărți într'un colț. Le plăcea vuetul cobitor de-afară, căci se știau la adăpost.

Dar, într'o vreme, unuia îi impietri mâna când vrî să arunce o carte; ceilalți, se opriră din joc și rămaseră cu urechile încordate.

O larmă mai grozavă ca cele de pân' acum îi înfiorase: părea că ceva se prăbușește lângă ei; aproape; părea că scânduri troznesc și glasuri omenești cer ajutor.

Încercară să joace înainte, dar un gând îi chină: ce s'o fi întâmplat?

Apoi — o liniște ciudată se lăsă peste toate. Vânturile tăcură ca prin farmec; un vârtej lung mai trecu și deșteptă ecouri depărtate și, în urmă, o liniște de moarte învălu Olimpul.

Abia atunci, câțiva cărbunari îndrăzniră să se privească în față. Citeai o muștrare în ochii tuturor.

Mânați de un singur gând, ei se ridicară de pe saltele și ieșiră în drum.

Ningea cu fulgi mari, leneși. Zăpada copleșise împrejurimile și schimbase chipurile munților.

Unde eră pân' acum coliba lui Andrèa, o movilă înaltă, turtită răsărise ca prin farmec și astupase zarea.

O rătăcire de groază licări în capul cărbunariilor: să fie adevărat?

Cu inimile strânse, cu mintea limpezită, ei se întoarseră în colibă, aprinseră câteva făclii de rășină și porniră într'acolo.

Flacăările aruncau umbre late pe zidurile munților; chipuri ciudate se zugrăveau pe jos, pe zăpada înaltă pân' la brâu; cărbunarii rătăceau ca niște duhuri rele, cu torțele ntr'o mână, cu casmalele ntr'alta.

Câteva ciasuri de-arândul, ei săpară în zăpadă. Târziu de tot, găsiră urmele colibeii.

Frânți de oboseală, de durere, cu ochii plini de lacrimi înghețate, cărbunarii începură să

Brâncuș: Bustul unui tânăr.

sfărâme cu topoarele ceace mai rămăsese nesfărâmaț de prăbușire.

Și sub dărămături, trupurile reci, cu gara plină de zăpadă, cu frunțile încruntate, cu mâni zgârcite, ieșiau unul câte unul, rănite de tăișul casmalelor, acolo unde ghiata și zăpada nu-i zdrobise.

Spre ziua, câteși cinci cărbunarii fură desgrupăți și întinși pe târși făcute în grabă.

Apoi, unul câte unul, purtați pe mâni voinice, coborîră spre Litora, — pe când ninsoarea contenea, iar cerul, desfăcându-și porțile mohorite, aruncă potop de raze vesele și colțuri de cer albastru, pe munții albi, pe marea senină, pe satele îndepărtate, unde clopotele vesteau noul an.

Victor Eitimu.

Din literatura străină.

Cuibul de Vulturi

de Björnstjerne Björnson.

Endegaardene îi zicea unui sătuleț care stătea singur singurel închis între niște pereți înalți de stânci. Pământul văii era neted și roditor și era străbătut de un râu lat ce pogorâ din munți. Râul se vărsa într'o apă ce abia se zăria la marginea satului.

Pe această apă venise odinioară într'o luntră, omul care trase cea dintâi brazdă în valea asta; îl chemă Endre și locuitorii de azi ai satului erau urmașii lui. Unii spun că el se adăpostise aci din pricina unui omor și că de aceea era neamul lui așa de ursuz; alții spun că ar purta vina munții stâncoși din inima cărora s'ar fi coborât, deoarece acolo nici în miezul verii, de pe la 5 după-amezi nu mai zărești soarele.

Deasupra satului, pe creasta unei stânci, era un cuib de vulturi. Tot satul vedea femeiușca când s'așeză pe cuib, la care nimeni nu putea s'ajungă. Vulturul se rotea deasupra satului și se arunca ba pe câte-un miel, ba pe câte-un ied; odată răpi chiar și un copilăș.

Nu era chip să fie liniște în sat cât timp părechea de vulturi își avea cuibul sus între prăpăstii. Între oameni colindă povestea că, pe vremuri, ar fi fost doi frați cari s'ar fi urcat până sus și ar fi spulberat cuibul. Astăzi însă nu se mai află voinic care s'ajungă până acolo.

Unde se întâlneau doi inși, vorbeau de cuibul de vulturi și se uitau în sus. Știau anume când se 'ntorsese părechea de vulturi în anul acesta, în ce loc se năpustiseră, unde făcuseră pagube și cine 'ncercase mai pe urmă să urce stânca.

Băieții se dedau de mici să se urce pe copaci și pe stânci, să se lupte între ei ca, odată, să poată ajunge la cuib și să-l spulbere întocmai ca cei doi frați de demult.

Pe vremea povestirii noastre, cel mai voinic flăcău din sat era Leif. Nu se trăgea din neamul lui Endre; avea ochi mici și părul creț, era îndemânat la jocuri și-i erau dragi femeile. Încă de copil se tot lăudă că va pune el mâna pe cuibul de vulturi, dar bătrânii îl sfătuiau să nu se laude așa în gura mare. Asta îl întărita, și înainte de-a împlini vârsta matură se hotări să urce stânca.

Era Duminecă, într'o dimineață de vară, tocmai pe vremea când ieșiau puii. Se adunase lume multă. Bătrânii îl desmântau, tinerii îl îndemneau. El ascultă numai de îndemnul inimei lui; aștepta să părăsească vulturoaica cuibul, făcu un salt și s'acută de crengile unui copac, câțiva coți dela pământ; copacul crescuse dintr'o despicătură a stâncei. De alungul acestei despicătură se urcă. Pietricelele se desprindeau sub picioarele lui, bolovani și bulgări se prăvăleau la vale; încolo era liniște adâncă, doar râul s'auzea vuind în goana lui. Peretele de stânci era din ce în ce mai pieziș.

Câtva timp flăcăul rămase spânzurat în văzduh, ținându-se cu o mână de un colț de stâncă și căutând cu picioarele un reazim pe care nu-l putea găsi. Cei mai mulți, mai ales femeile își întoarseră fața șoptind: „N'ar fi făcut el una ca asta, dacă i-ar trăi părinții.” În sfârșit nimeri un razim. Înaintă mereu, ajutându-se când cu mâinile, când cu picioarele; se mai oprea, mai luneca, dar iar se proptea. Cei de jos își auzeau răsufierea.

Deodată se ridică o fată tânără, înaltă, care stetea singură pe o piatră. Se zicea că de mică se logodise cu Leif, cu toate că el nu era din sat. Ea și întinse brațele și strigă: „Leif! Ce faci, Leif!?” Toți se întoarseră spre dânsa, tatăl ei se apropie și o privi aspru; ea nu-l recunoscă.

„Leif, coboară-te; mi-ești drag, Leif, iar acolo sus n'ai nimic de dobândit.” O clipă două se opri și părea că stă pe gânduri — apoi porni mai departe. Era tare în mâni și în picioare și, o bucată bună, înaintă cu ușurință. Dela o vreme părea ostenit; făcea popasuri dese. Ca o prevestire se rostogoli o pietricică pe care cu toții o urmăriră până ajunse jos. Unii nu se mai puteau uita și plecară. Numai fata stetea dreaptă, urcată pe piatră, frângându-și mâinile și privind în sus.

Leif pipăi iar cu mâna împrejur, apoi — ea-l vedea bine — îi scăpă o mână, se prinse repede cu cealaltă, dar și aceea îi scăpă. „Leif” strigă ea de răsunară munții; toți deodată strigară „cade”, întinzând brațele spre el. Într'adevăr el luneca. Năruia cu el nisip, pietre și bolovani și luneca, luneca mereu, tot mai repede: Oa-

menii își întoarseră fața; apoi auziră la spatele lor o uruială și în urmă ceva greu, ca un bulgăr umed de lut, se izbi de pământ.

Când îndrăzniră să-și întoarcă capul, Leif zăcea zdrobit și schimonosit. Fata se răsturnase pe piatră; tatăl o duse în brațe acasă.

Flăcăii cari îl îndemnaseră mai mult pe Leif,

nu cutezau acum nici măcar să se apropie ca să dea ajutor; mulți nici nu se puteau uita la el. S'apropiară deci bătrânii. Cel mai în vârstă dintre ei, când să-l ridice, zise: „Asta a fost o nebulie”, pe urmă adăugă privind în sus: „Tot e bine că mai e câte ceva și așa sus de nu se poate apropia fecine.”

O. C. T.

In liniștea amurgului.

— După Al. Petöfi. —

In liniștea amurgului de toamnă,
Cu plopii rari vorbește 'n taină vântul
Și 'ndurerași ei capetele-și mișcă,
Doar' plopii toți îi înțeleg cuvântul.
Eu stau tăcut și razimat de perne
Când sara 'n cet cu-amurgul se îmbină,
Nevasta mea la sânul meu visează,
Pe chipul alb c'un zâmbet de lumină.

C'o mână-i strâng eu mijlocul subțire
Și-i simt încet bătăile vieții,
Cu alta țin eu cartea mea de rugă,
Cetesc din ea povestea dimineții...
E cântecul războaielor... In tremur
Simt sufletul cum slovelor se 'nchină...
— Nevasta mea la sânul meu visează,
Pe chipul alb c'un zîmbet de lumină...

Te-alunga biciul, aurul te 'nșală,
Biet neam de slugi, atâți stapâni te mânâ!
Tu nu 'nțelegi copiii libertății,
Cum în pornire repede, păgâna,
Ca florile din mâni de fală mare
Ei plumbi primesc cu inima senină...
Nevasta mea la sânul meu visează,
Pe chipul alb c'un zîmbet de lumină.

S'au prabușit atâți, frumoasă zână,
Sub farmecul îndemnurilor tale...
Dar te-așteptăm cu toții Libertate,
Căci biruința s'a gălit de cale.
U'a răsplăti mânia ta flămândă,
Atâta viață îngropată 'n tină...
Nevasta mea la sânul meu visează,
Pe chipul alb c'un zîmbet de lumină...

Azi limbi de foc și zări de pară roșii
Viitorimea tulbure-mi arată,
Pe urmele cărărilor de sânge
Te văd măreață zână 'nfricoșată.
Din trăznete mi-a inimii bătaie
Și mintea mea de fulgere e plină,
Când draga mea la sânul meu visează,
Pe chipul alb c'un zîmbet de lumină.

Octavian Goga.

Scrisori din Paris.

II.

Salonul de toamnă și Cezanne.

Paris, Noemvrie, 1907.

Curtea lui Ludovic XIV eră foarte potrivită spre a adună, tot la câte doi ani, tablourile și sculpturile membrilor academiei. Limitele strânte ale curiozității și ale producției nu cereau mai mult. Dar chiar dela succesorii marelui rege începând, se deschide o eră de expoziții. În zilele noastre avem chiar prea multe. Omul modern simte o necesitate, o dorință arzătoare pentru Frumos, pentru Frumosul artistic, și-l caută în tot locul cu sete. Deci, limitele curiozității și ale producției s'au lărgit mult. De cinci ani există și Salonul de toamnă, care este una din cele mai remarcabile, mai impozante și interesante între toate mișcările artistice din Paris — se poate zice: din toată Europa.

Acest Salon se apropie mult de »Salonul Independenților« care de 23 de ani se deschide în fiecare primăvară; sau încă — de »Expozițiile Impresioniste« de glorioasă memorie.

Dar programul »Salonului de Toamnă« pare mai vast și elementele care-l alcătuiesc sunt mai variate, din pricina ambiției evidente de-a întruni majoritatea inițiativelor, de oriunde ar veni și în orice sens ar fi dirijate. Este o legătură de înțelegere și luptă, un azil deschis originalității. Aci poți urmări avântul celor în urmă veniți, a căror muncă, în cursul anului, nu apare decât răslătită, fragmentată; aci poți gustă talentul inedit, în verdeață, uneori cam aspră, a frumoaselor premise din »Noua Pictură« (Nouvelle Peinture).

*

La acest al 5-lea Salon de toamnă, unde anul trecut au fost așa de admirate operele marelui original: Paul Ganguin, s'au admirat de astădată pânzele expresive ale lui Paul Cezanne. Dar numai artiști ei înșiși, sau cunoșcătorii îl admiră, căci publicul mare nu vrea încă să știe de el. Cezanne e prea sincer și prea simplu; el vorbește, îngână mai mult, cu o voce așa de slabă încaută, încât abia îi înțelegi cuvintele, — pline de înțeles.

Se vorbește mult acuma de Cezanne, și se scrie și mai mult; se zice că un pictor tinăr veni odată să-i ceară părerea. Cezanne îi răspunse: Dute la Luvru; dar, după ce ai văzut măestrii cari odihnesc acolo, grăbește-te de a ieși. Ceeace e neapărat, este să-ți împropăștezi, în contactul cu natura instinctele, senzațiunile de artă, cari își au lăcașul în inima noastră.

Cât de bun eră sfatul acesta, dat altora și urmat de el însuș, să vede: capetele lui de țărani cu fețele aspre, cioplite cu îndărătnicie, cu pornire; acești oameni cu bluză lor albă, cu șapca albastră sunt efigii putnice; frumoase sunt și »naturile moarte« ale lui, vestitele »mere« iar în peisajele sale de un verde care trăiește, care respiră parfumul pământului plin de muguri, aerul său e translucid și totuș opac, un aer moale ale cărui culori se îmbrățișează cu o nespūsă armonie.

Pietura lui Cezanne, primitivă și grandioasă cum e, nu samănă cu nici o altă pictură. Ea e cu totul individuală, ieșită dintr'un suflet profund, zdruncinat, îngrijat, care caută, săpă și suferă mult lucrând. Viața lui eră solitară și modestă, fără evenimente exterioare, căci trăia după principiile propriilor sale cuvinte: »A lucra fără grija nimănui și a se întări, acesta este scopul artistului; tot restul nu există pentru el«.

Ceeace dă caracterul cel mai interesant acestor Saloane de Toamnă e »o nouă generație artistică«. Un grup destul de număros de pictori tineri, puternici, curajoși și îndrăzneți... Nu sunt nici impresionisti nici neoimpresioniști ci descendenți ai pictorilor: Manet, Cezanne, Ganguin și Van Gogh, căci elementele operilor lor, sunt baza acestei arte care se desvoaltă în fața ochilor noștri cercetători. Ei sunt avant-garda picturii moderne, a unei picturi nouă, care se desface mândră și în libertate din brațele picturii oficiale — alcătuiind o artă care ne place, pe care o admirăm, dar despre a cărei desvoltare ideile noastre nu pot încă fi juste. Bunilor burghezi parizieni și celor ce țin la tablourile cu cari s'au obișnuit nu le plac acești tineri virili cu ochi de vultur; numai ceice observă conștiincios, cu înțelegere, cu un gust perfecționat prin viața

lor intelectuală, numai ei recunosc pe acești »noi veniți«. Îi numesc »sălbatici« (fauves), căci tablourile lor par sălbatic pe lângă preciziunea picturii vechilor academicieni; totuș această sălbătăcie este sălbătăcia simplității, a naivității și a sincerității, cari au făcut mărirea artei egiptiene; aceasta o admirăm la extampele japoneze și aceasta a apropiat, de vremurile noastre pe primitivii italieni și pe sculptorii admirabili ai vechilor catedrale franceze.

Șeful lor este Henri Matisse — cu arta curat decorativă în linii simple, cu colori simple. Acestui grup aparțin: Manguin, care apreciază frumusețea nudului feminin, plasându-l în cadrele naturii. Marquet, cu colori sure și întunecoase, interpretează cu o armonioasă finețe, viața pe malul Senei, care curge, respiră și tresare, oglindind cerul parisian, greu de suflarea muncii; Puy, Friesz, Roussel, Vlaminz, Ronault, Guérin și alții.

Printre cei ce au expus mai sunt artiști de valoare ca: sculptorul Maillol, pictorii: Valatton, Odilon Redan etc. . . Mai observăm cu interes pe Boutet de Monorel care ne dă, pe pânzele sale, frumoase frize de un efect de mozaic, apoi »Dandy« și »Curtisanele« unei epoci galante.

Genialul ceramist Méthey e vrednic de toată lauda, căci oboșit de fabricațiunile greco-orientale, el a conceput de-a reînvi arta atât de desprețuită a faianței franceze și spre a-și decora mai bine faianțele s'a adresat pentru modele pictorilor moderni din grupul lui Henri Matisse, sculptorului Maillol cum și clasicului Maurice Denis.

Operile colective sunt numeros reprezentate de astădată. Sunt și lucrările celor două eleve ale lui Manet: Eva Ganzaillles și Bertha Maurissot; iar în rotonda cea mare ale lui Carpeaux, acest fin sculptor din al doilea Imperiu care a modelat celebra statuie: »Geniul Dansului« din fața Operei. Mai sunt și două busturi de maeștrul Rodin.

Salonul de Toamnă e internațional. Toate ni-zuințele artistice, arta tuturor țărilor, se întâlnesc aci, mulțămită ospitalității Francezilor, cari deschid ușile saloanelor lor, tuturor străinilor iubitori de Frumos. Anul trecut trimiteau Rușii o mare colecție de tablouri, anul acesta Belgianii; la anul vor fi Germanii. Pe lângă aceștia mai expun și celelalte națiuni, între cari și Românii noștri. Dar spre marea mea părere de rău arta românească eră foarte slab reprezentată.

Singurul artist de valoare care a expus la Salonul de Toamnă a fost sculptorul Brâncuș. Sculptura sa e făcută în linii expresive și simple. Caută caracteristicul modelelor cu o pasiune arzătoare, și-l redă, cu nespūsă dragoste, pe fețele »tinerilor« săi sau pe busturile »copiilor«.

Și pictorul Gropceanu expusese câteva pânze. La »Salonul de Toamnă«, și muzica și literatura și-au cucerit câte-un loc de frunte; s'au ținut conferințe și s'au dat concerte de interes curat artistic.

O. de Cozmutza.

Cronică.

† Grigorie Sima al lui Ioan. Zilele acestea s'a stâns în liniștea unui sat sărăcuț din Munții-Apuseni, în Cărpiniș, un preot: Grigorie Sima al lui Ioan. Trecând prin sătu-lețul năcăjit nimeni n'ar fi banuit, că sub acoperișul modest al casei parohiale își petrece zilele un suflet atât de ales care se frământă de frumșetele poeziei și simte toate durerile neamului. Răposatul Grigorie Sima al lui Ioan, a fost unul dintre cei mai buni mămitori ai condeului. Înainte cu douăzeci și mai bine de ani, când dragostea de literatură a fost răspândită la noi prin talentul și nă-

„Șezătorile literare“ din Brad. Profesorii din acest orașel, prin hărnicia ce o arată în cadrele »Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român«, dovedesc că nu-și consideră profesiunea numai ca un mijloc de existență. Activitatea lor de luminători ai poporului nu se mărginește numai la orele plictisitoare ce sunt siliți să le stea pe catedră, dresând mintea oșilor după tipicul planului de învățământ, impus de stăpânire, — ci își fac ochii roată printre masele largi ale poporului. Și se pare că acești dascăli au observat întune-

Scoala de adulți din Brad.

zuintele dlui Slavici, care dăduse un atât de puternic avânt ziarului »Tribuna«, s'au ivit o seamă de oameni tineri, cari și-au îndreptat privirile spre producțiunile populare. Atunci s'a pornit și »Biblioteca populară« a ziarului »Tribuna«, în care se publicau încercările acestor condeie începătoare. Între cei dintâi cari au contribuit la această bibliotecă e și Grigorie Sima al lui Ioan. Cele două broșuri: »Vlad și Catrina«, »Teiu legănat«, povești culese din popor și întocmite de autor, dau dovezi de-o pătrundere aleasă a creațiunilor folclorice. Tot în biblioteca »Tribunei« a apărut și broșura »Din bătrâni« culegere de gâcitori din popor. Harnicul preot a colaborat încă la diferite ziare și reviste. A redactat calendarul »Amicul poporului« și revista populară »Foișoara« din care au apărut numai 11 numeri. A scos în broșuri »Ardeleanul glumeț«, anecdotă, »Isvor de bunăstare« povești economice, etc. A luat parte la viața noastră politică și a fost un harnic muncitor în parohie. A trăit cincizeci de ani fiind unul din puțunii noștri preoți, cari își împlinesc chemarea cu pricepere și cu trager de inimă.

I. Bratu.

recul, în care plutește mintea țaranului, cu toate că de o sută de ani ne tot mândrim că-l luminăm. S'au hotărât deci să desrobească vigoarea atâtor minți de sub puterea neștiinții. Își jertfesc în fiecare săptămână o oră liberă pentru »șezătorile literare«, cari se țin în fiecare Dămăneacă cu țaranii, trecuți de 16 ani, din Brad. Iată programul acestor șezători:

a) Un sfert de cias se cetește o bucată aleasă, scrisă de un autor de valoare într'o limbă ușoară și frumoasă românească, ori o bucată aleasă din literatura populară.

b) O jumătate de cias se fac exerciții de scris și citit cu țaranii.

c) Ultimul sfert de cias se țin prelegeri libere despre școală, afaceri de drept, afaceri financiare și economie.

În afară de acest program pentru popor, cărturarii din Brad țin conferințe și pentru »inteligenta« de acolo, tratând mai ales subiecte din domeniul literaturii sau de interes cultural.

Vedem deci că Bradul are o »inteligenta« dornică de învățatură și de cultură și că dispune chiar și de puteri

intelectuale, cari îi pot împlini această dorință. Se înterează cu sinceră dragoste de popor, dorind să-l lumineze și pe acesta.

Dacă nu mă înșel tot învățătorii din ținutul Zarandului, în adunarea lor de astăvară, au hotărît să țină, fiecare în satul lui, cursuri pentru adulți, în cari să învețe pe țărani să scrie și să citească. Nu știu dacă au tradus în faptă această importantă hotărâre. Ar fi păcat să fi avut și ea soarta altora, născute din însulțire și fanfaronadă națională.

Am pomenit de ea, fiindcă munca începută de profesorii din Brad ar trebui să aibă câți mai mulți imitatori. Domnul protopop din Brad, care e și deputat în dieta țării, și-ar îndeplini o datorie față de mii de alegători ai acestui ținut, dacă s'ar pune în fruntea acestei munci de redesteptare și în viitor atât de folositoare pentru menținerea scaunului de deputat. Ar fi primul deputat român care, în cercul lui, și-ar fi răscumparat cât de cât cinstea de a fi alesul poporului pentru interesele poporului.

Și fiindcă ne însulțim pentru aceste »șezători literare«, (cu a căror nume poporul, neînțelegându-l, nu se va putea împacă), îndemnăm chiar lumea să înființeze cât de multe, o să ne folosim de acest prilej ca să sulevăm o chestiune asupra căreia vom avea ocazie să revenim amănunțit mai târziu.

E vorba de răspândirea culturii și învățaturii în popor. Înainte de a ne apuca să luminăm poporul, ar trebui să fim în clar de ce învățatură are acest popor lipsă pentru ca să-și câștige mai ușor pâinea de toate zilele, ca să-i fie mai ușoară lupta pentru existență? De ce cultură are el nevoie ca să-și înțeleagă rostul lui în societate și să priceapă toate nedreptățile pe cari trebuie să le sufere pe urma lipsei lui de învățatură și de organizație?

Astăzi ce fel de cultură și învățatură se răspândește la sate? E o întrebare la care desigur puțini se vor gândi. Cine își va da osteneala să-și deschida puțin ochii, va observa cu ușurință că cei mai mulți cari fericesc astăzi poporul cu bogăția învățaturii lor, nu au în vedere ce cultură cer interesele poporului, ci se silesc să-l adapteze unei culturi străine, care e împrumutată dela străini, care apără interesele altei clase și e rezultată din aceste interese. Și acei oameni buni, cari se ostenesc pentru fericirea neamului, și-au asimilat această cultură în școli străine sau în școlile noastre românești, în cari se învață românește programul școlilor străine, ceace e tot una. Răspândirea culturii în popor pentru nunii e profesione — învățătorii — pentru diletanți o obișnuință, care de multeori spală și acopere multe păcate.

Ar fi deci vremea ca să se limpezească această problemă, care nu e de loc ușoară. Discuția ar putea-o începe chiar dascălii, ca cei mai chemați, răspunzând mai întâi de toate la întrebarea fundamentală: pentru ce are nevoie țărănimea muncitoare de cultură? Apoi să stabilească prin ce fel de cultură s'ar putea servi mai bine interesele țărâniimii.

După clarificarea acestor chestiuni, s'ar putea munci serios și sistematic, dacă cărturăria noastră se înterează cu adevărat sincer de soarta poporului românesc.

Dacă am fi pe deplin lămuriiți cu scopul ce-l urmărim,

atunci n'am ceti poporului prea multă literatură cultă sau, când i-am ceti-o, ne-am servi de ea numai ca mijloc pentru a-l face să înțeleagă mai ușor o problemă. Prelegerilor le-am da cu totul alt caracter. Nu am căuta să adaptăm poporul felului nostru de a vedea, învățat dela alții, ci învățătura noastră am adaptat-o intereselor poporului. Asta e și mai greu și mai periculos. Ne-o dovedește și poporanismul din țară

Asupra tuturor acestor chestiuni de foarte mare importanță, atinse de astadată numai în treacăt, vom mai vorbi. De încheiere trimitem urările noastre de bine harnicilor profesori din Brad.

O. C. T.

*

Din Germania. În numărul ultim (Ian.) al revistei germane »Deutsche Rundschau« se publică o corespondență interesantă între fostul director al Burgtheater-ului din Viena, Laube, pe când era în închisoarea din Muskau și între Henri Heine. Când Laube se plânge de singurătate, îi răspunde Heine din Paris: Cât te invidiez în singurătatea dtale, eu, care sunt osândit să trăiesc în cel mai aprig torent al lumii și care nu pot să-mi viu în fire, care sunt amețit de mizeriile zilnice și obosit ca un taur fugărit, ca să nu zic ca un câne — cât doresc o cetățuie germană liniștită, unde mi-ar sta o sentinela înaintea ușii și o ar lăsa pe nimeni înăuntru, nici pe iubita mea și nici celelalte chinuri. Mă toposc de pe picioare după linște!

Despre același Heine, își scrie amintirea octogenarul scriitor Rudolf de Gottschall, în noua revistă germană »Neue Revue. Critical teatral și novelistul G. descrie cum l-a întâlnit pe Heine în Paris, când locuia acesta bolnav, în Rue d'Amsterdam.

»Am putut să mă introduc în Rue d'Amsterdam, unde își avea poetul pe atunci stațiunea de martir. »Matilda cea grasă« nu m'a salutat la intrare; m'a condus la bolnav, un spirit mult mai prietenos. Bolnavul zăcea după un paravaș, în penumbra, încât abia îi puteam descoperi conturile feții. Pentru fiecare poet este o bucurie să-și vadă ultimul volum ieșit proaspăt de sub teasc și dacă mai are și o înfătoșare de gust, are bucurie cu atât mai mare de haina căruțică a nouăscutului. Bietul Heine a fost silit să-și dea genele în sus cu degetul ca să dea cel puțin pentru o clipită, o ochire pruncului mai nou al muzei sale și chiar și atunci îi stetea în cale penumbra; totuși, ținea în mână cartea, care-i era o nouă chezașie pentru »renumele« lui.

»La fiecare vizită a mea, mi se tânguia la început din cauza durerilor groaznice, cari îi răpeau chiar și noaptea somnul. Acestea erau »Lamentările«, cari și-au găsit ecoul poetic în »Romanzero«, abia încetul pe încetul a ieșit la iveală din țesătura asta posomorită, fluturile plin de culori al spiritului Aristofanelui parisian; și »bêtes noires«-ele poetului au fost innecate în leșia satirei sale...

Heine e atât de plăcut și acum, încât nu trece luna, în care să nu se vorbească câte ceva despre el — fie în amintiri personale, fie mici fragmente scoase la iveală de admiratorii săi. Monumente însă nu i se va ridica cu toate strălucirile literaților filosemii; poate numai prin orfee și varietate-uri, unde comicii aduc bustul lui în miniatură și-i dedică versuri instantanee.

A murit zilele trecute unul din cei mai cunoscuți umoriști germani. Numele lui Busch e cunoscut de sigur și publicului nostru de prin revistele umoristice germane, mai cu seamă din «Fliegende Blätter», unde a publicat nenumărate caricaturi, însoțindu-le cu versuri proprii. Cele mai cunoscute scrieri ale sale sunt: «Max und Moritz», «Die fromme Helene», «Plitsch und Plum», «Der heilige Antonius» nădrăvăniile ștregarilor de băieți, fabulele pline de naivitate cu aluzii la slăbiciunile omenești, împotriva filistenilor și a spiritului îngust de castă și lupta deschisă, înverșunată în contra grijelor zilnice, a melancoliei și a pesimismului. Începând cu colaborarea sa la «Fliegende Blätter» (1859) Busch câștigă un cerc de admiratori, care se mărește treptat, încât ajunge cu timpul cel mai mare umorist al timpului său. Bătrânul Busch își trăiește zilele trecute adio dela viață în câteva versuri pline de umor, dând mâna cu Charon, care-l așteaptă. Pe câțiva eroi de ai săi nu i-a omorât în mod îngrozitor prin vitriol, prin săpun, prin sticle de vin, prin zeci de proceduri înfiorătoare! Elena lui — de pildă — moare astfel:

Umsonst! Es fällt die Lampe un,
Gefüllt mit dem Petroleum
Und hilflos und mit Angstgewimmer
Verkohlt dies fromme Frauenzimmer,
Hier sieht man ihre Trümmer rauchen,
Der Rest ist nicht mehr zu gebrauchen.

În timpul din urmă a apărut în limba germană o carte de mare valoare. E vorba de o istorie a înscenării în teatrul bisericesc al evului mediu în Franța. (Geschichte der Inszenierung im geistlichen Schauspieler des Mittelalters in Frankreich). Cartea e scrisă de docentul universității din Lipsca filo-românul Dr. Gustave Cohen și e tradusă din francezește de Dr. Constantin Bașer. Ediția francezească s'a epuizat și nu se va tipări alta vre-o câțiva ani, în schimb va apare o traducere în englezește, în curând. Lucrarea a fost premiată de academia de științe belgiană și se bucură de o reputație foarte bună în lumea științifică. Ediția germană, augmentată, se prezintă în condițiile cele mai bune. Cititorul câștigă un tablou viu, fidel, complet despre starea teatrului în evul mediu în Franța. Stilul e colorat, plin de eleganță; notele destinate pentru cercetătorii serioși, cari se ocupă în detaliu cu tema, sunt așezate la o parte, la notă, încât oricine vrea sa fie informat asupra stărilor teatrale din Franța va allă ce-i trebuie în cartea aceasta. Se dau deslușiri, în capitele deosebite, asupra înscenărilor dramelor liturgice, asupra locului, a decorațiunilor, a artelor întrebuintate, a mașinarilor, a organizării actorilor, a autorilor și a textului, a actorilor și a publicului. Aceleași procedeu și la misterii și la dramele semi-liturgice. Cartea se poate comanda la Klinkhardt în Lipsca. Preț. 10 mărci.

Reprezentările teatrale pe seama poporului se înmulțesc în Germania. «Societatea pentru petrecerea poporului» (Verein für Volksunterhaltung) din Berlin, care împărțește și anii trecuți bilete cu preț redus muncitorimii, a exoperat dela intenținea generală a teatrelor regale din Berlin, o sumă de îmbunătățiri. Chiar împăratul Wilhelm a ordonat să se dea în decursul iernii acesteia

reprezentări în teatrele regale pentru muncitorimea Berlinului. Opera regală va începe cu o piesă de Kleist, jucată de actorii, cari joacă de obicei această piesă în Schauspielhaus. Un singur preț de intrare: 50 de Pfeningi (60 de bani). Se știe că în Paris există de mult acest obicei.

Instinctul, drama în 3 acte, scrisă de belgianul Kistemaeckers s'a jucat săptămâna trecută pe scena unui teatru din München. Piesa s'a jucat și în București, în a. 1905, cu succes, a fost adusă apoi și la noi de către dl Zaharie Bărsan. În München nu a plăcut Critica respinge piesa aproape cu unanimitate, zicând că-i lipsește motivarea psihologică și că subiectul e împrumutat din romanele de colportaj. În orice caz, autorul nu merită soarta aceasta, fiindcă personajele sale sunt adâncite; * are însă, ce e drept, și unele neverosimilități izbitoroare în acțiune.

Încă în sezonul acesta se va jucă pe una din scenele berlineze «Samson» ultima piesă a lui Henri Bernstein autorul «Hoților» și al «Vieliei». (La rafale). Tânărul autor se bucură de un succes fenomenal, mulțumită dexterității sale scenice. Nu ne îndoiim, mâne-poi mâne se va jucă și «Samson» pe scena teatrului național. Pentru astfel de import scena românească e totdeauna accesibilă.

În «Deutsches Theater» din Berlin s'a dat o repriză a «Hoților» lui Schiller. S'ar părea, că piesa e învechită în urma clasicității ei: aproape fiecare copil de școală o știe pe de rost. Ce farmec mai poate desvelii o astfel de piesă? Măiestria regie a lui Max Reinhardt, poate cel mai bun regisor german în viață, i-a dat un nou motiv de trai. S'a jucat și o vervă prodigioasă. Întreaga presa lauda ansamblul, mai cu seama ansamblul hoților, care a ajuns astfel la treia persoană principală, pe lângă cei doi frați, Karl și Franz.

«Josette-ma Femme» s'a jucat până în 14 Dec. 1907 în Berlin de 300 de ori. Se joacă și în București sub titlul «Joseta» — dar e o mică deosebire: în Berlin se dă în Trianontheater, o scenă anume pentru picanterii franțuzești — pe când în București se joacă pe scena Te-a-tru-lui Național.

Oskar Blumenthal, umoristul comediiilor fără duh, scrise pentru burghezii inofensivi și nepretențioși, a scris o nouă comedie «Intre da și ba» («Zwischen ja und nein»), care va face turneul obiceiului prin provincie.

E interesanta o statistica făcută de revista franceză «Ménestrel» asupra productivității compozițiilor germani. Iată câteva date: Franz Abt a scris 2610 compoziții (cunoscut și la noi: «Cântec de seară»), între cari sunt 1079 coruri, 106 Duete și 1134 cântece. Sebastian Bach are 1102 compoziții. (225 pentru orgă, 611 cantate și coruri), Beethoven 439, Brahms 538, Händel 397, Haydn, 575, Liszt 955, Mozart (35 de ani) 626 compoziții (105 pentru orchestră și 80 pentru muzica de cameră), Rubinstein 550, Schubert 791, Schumann 671. După

* Noi am admirat numai tehnica acestei piese. Teza ne pare forțată, fiindcă instinctul reproducerei e mai puternic decât cel al datoriei. Triunful altruismului aiei e chiar imoral din punct de vedere social. Red.

cum se vede, mai productivi au fost Mozart și Schubert. Statistica se referă numai asupra compozițiilor pentru voce și muzică instrumentală.

Fiindcă e vorba de compozițiile muzicale amintesc, că s'a născut o rivală serioasă, operetei, «Lustige Witwe» (de Lehar) care a cucerit, în timpul din urmă, Europa și care se joacă și în românește sub titlul de «Văduviara veselă». Opereta cea nouă s'a dat pentru a 250 oară în 19 Dec. 1907 în Karl-Th. din Viena și se chiamă «Walzertraum», (Visul valsului). Melodii dulci, vieneză, cari cuceresc prin simplitatea și dragălașia lor. Muzica e de Oskar Strauss.

H. P. P.

Reviste și Ziare. Literatura se aseamănă adeseori cu un fluviu în care se varsă, de o parte și de alta, o întregă rețea de afluenți. Am văzut undeva un tablou sinoptic, care înfașă fluviul mare al literaturii universale, cu afluenții mari și mici ai literaturilor tuturor popoarelor. Neamurile mai vechi în cultură trimit spre matca comună valuri bogate în ape, a căror curs e maiestros și liniștit. Uitați-vă, de pilda, la Francezi sau Germani ce literatură cu ape adânci, bogate în cuprins varsă în fluviul literaturii universale. Și literaturile acestor neamuri au la suprafață jocul de unde al talentelor trecătoare, cari repetă cântecele cunoscute venite din adânc sau din depărtare. Viața acestor unde e însă de-o clipă; se ivesc, îngâna și ele cântecele împrumutate din strălucirea eternității, apoi dispar deodată cu oamenii cari le-au ascultat. Literatura acestor neamuri mature numai arareori se îmbogățește cu câte-un afluent nou, cu ape proaspete, care știe cântece nouă, aduse de departe din locuri nepătrunse de mintea omenească.

Așa sunt literaturile neamurilor înaintate în cultură. Altu e cursul literaturilor create de neamurile nevrăstnice. Literatura acestora așa asemăna-o cu pârâiașele gurative și, în anumite anotimpuri de bogăție literară, cu un torent furtunatic. Câte-o primăvară literară prefăce pârâiașe izvorite dela suprafață sau născute din fenomene atmosferice, în torente zgomotoase, cu huet năpraznic, cari reușesc să atragă atențiunea tuturor, trezesc nădejdi și admirațiune, se așteaptă să sape o matcă mai adâncă literaturii, dar știți povestea: mai multă gură decât ispravă. Apele lor sunt rezezi, tulburi și se pierd deodată cu trecerea primăverii. Așa e literatura noastră românească (mai ales cea cu R mare) de astăzi și așa sunt cele mai multe dintre talentele noastre cari au tulburat, acum și mai de mult, apele literaturii. Cu toții suntem de aceeași părere că literatura creată de asemenea talente varsă prea puține ape în fluviul literaturii universale. Literatura românească cu toate aceste se îmbogățește mereu; și noi ne bucurăm mai mult de pârâiașele cu ape cristaline și curate ca oglinzile de argint, decât de chiotele torentelor, cari își amestecă apele tulburi în matca îngustă a literaturii noastre.

Cât timp literatura noastră va fi supusă influențelor atmosferice ale anotimpurilor, trebuie să ne împăcăm cu firea gâlcevitoare, noroioasă — care nu se știește a urăi chiar și pietrele insultelor din țărâna sufletului — a torentelor noastre literare.

Le vom asculta deci strigătele rimate și cadențate, vom suportă și larma prozei goale, zângănitul armelor de

tinicheă, bătaia cu petri și alte spectacole... pe cari le improvizează, în numele literaturii, revistele noastre literare și artistice. A te amestecă în acest bălcu, înseamnă a te lăsa răpit de sentimentele egoiste și urâte, cu cari a înzestrat natura orice ființă omenească; înseamnă că nu știi deosebi valorile durabile și veritabile de cele false și fără conținut; în sfârșit înseamnă că îți cauți o mulțămire în hrânirea răutăților din suflet, că aștepti răsplata muncii tale, nu dela împăcarea conștiinții tale proprii, ci dela opinia ce o au alții despre tine. Nu ne vom amestecă deci în gâlcevi. Voind să fim însă în curent pe cetitori cu întreaga mișcare literară și culturală, vom alege altă cale de a vorbi despre reviste. Nu vom arăta cetitorilor părțile slabe ale revistelor, căci din aceste nimeni nu profită nimic, ci vom insistă asupra părților bune ale lor. În unele chestiuni principiare ne vom face observațiile, fără a avea gânduri de ceartă. De asemenea vom osândi faptele imorale și anormale ale personalităților cari, în urma situației lor, fac educația generațiilor tinere.

«Sămănătorul» (N-rii 1—3) își urmează calea croită în noaptea anului nou. «Necuratul divergențelor» nu-și prea arată încă limbile de foc, deși dl Iorga i-a dat prilej.

În numărul prim se spune: «Suntem hotărâți să nu tertăm!» (pe dușmani, bine înțeles). Acest strigăt de războiu în fața primejdiei a amuțit. În numărul doi al revistei «redacția» întreaga declara că revista se abține a diseuță «impresiile pesimiste» ale d-lui Iorga.

În N-rul 3, dl Scurtu, cu ajutorul legii cauzalității, prin urmărire cu o seninătate filosofică, explică fenomenul «impresiilor pesimiste» născut în intelectul d-lui Iorga și exteriorizat în «Neamul Românesc». Dl Scurtu atribuie fenomenul defavorabil activității d-sate intelectuale unor motive de ordin sentimental; patimei d-lui Iorga.

Dacă s'ar încerca a se dovedi psihologicște cauzele certelor literare, desigur s'ar înlătură multe obiceiuri urite.

Ar dispărea mai repede «necuratul divergențelor».

Din Nr. 2 cităm părți din fragmentul «Carmen Saeculare», semnat de A. Mirea.

Parcă uitase de noi primăvara cea plină de farmec.

De-ai fi venit mai de vreme tu blândă și plină de pace,
Ca să arunci toporașii albaștri pe margini de drumuri
Și să avânți ciocârliile în slavă cu vesele triluri!
De-ai fi trezit mai de vreme viața din somnul letargic
Poate c'atuncea și robul învins de nevoi seculare
S'ar fi lăsat amăgit să-i asculte eterna chemare.
Mirosul proaspăt de glie-adăpăta de-atâta zăpadă,
L-ar fi făcut să revadă cum cresc mănoasele holde,
Măinile lui, prin înștiințat, ar fi prins ale plugului coarne
Brazda durată din nou i-ar fi dat virtutea să 'ngroape
Marea nădejde ce doarme închisă în micul grăunte.

Altfel a vrut însă soarta și strașnică fostu-i-a pilda!
Când s'a văzut într'atăt urgisit și de legile firii,
Mult-cropsitul de toți și-a pierdut cea din urmă nădejde
Plin de o surdă manie-adunată în suflet de veacuri,
Mâna pe torță a pus, scuturând-o aprinsă în aer
Și dintr'odată tot cerul pâlă luminat de văpae;